A CREMALLENGÜES

JOAN-LLUÍS LLUÍS jllluis@presencia.cat

Brevíssima aparició d'un signe discret & solemne

No és fàcil de veure-ho, però el símbol & –que, com se sap, equival a la conjunció i– és el resultat d'una evolució gràfica una mica monstruosa de la paraula llatina *et*, de mateix significat. En català, s'anomena, una mica tristament, «i comercial». En d'altres llengües té noms força més interessants, com en anglès: *ampersand,* & en francès: *esperluette*. No ho sembla, però en aquestes dues llengües l'origen del mot és gairebé el mateix; en el primer cas, seria una contracció de *«and, per se, and»* & en el segon cas, una contracció de *«es per lo et»*, la qual fórmula, com es pot veure, és occitana. En algunes llengües, aquest signe va aconseguir fer part de la llista alfabètica, això sí al final de tot, considerat doncs amb tots els ets & uts com una lletra. De fet, al Renaixement alguns autors l'utilitzaven sistemàticament en substitució de la i, com ho faig jo mateix avui en aquesta crònica. Tot & que el seu ús era degut potser a la fantasia dels impressors més que a l'expressa voluntat dels autors. Els anglesos, en els manuscrits d'antany, tant en llatí com en anglès, solien usar la & al mig de les paraules per substituir les lletres et, encara que no hi hagués cap relació amb el sentit del signe: *haber&, alphab&*. I, de fet, avui encara la & participa a les abreviacions angleses, per exemple en els missatges de sms, però per substituir la síl·laba *and*: *I go 2 dis-neyl&*...

La & és allò que s'anomena un logograma: un símbol escrit corresponent a una paraula completa. Fa part del petit grup de caràcters tipogràfics de l'alfabet llatí que es poden llegir en qualsevol llengua que utilitzi aquest alfabet, encara que no es diguin igual. Aquest grup inclou essencialment els nombres (8 sempre significa vuit, en qualsevol llengua que utilitzi les xifres aràbigues), però es pot citar també el caràcter medieval @ –arrova, en català–, com se sap rescabalat per internet. La llegenda diu que la & va ser inventada per Tiró, el secretari esclau de Ciceró –del qual intentaré parlar més àmpliament aquí mateix un dia proper–, però pel que sembla aquest signe no apareix enlloc en els seus escrits.

Arribat en aquest punt de la meva crònica, crec que el lector amatent &, sobretot, pacient, s'haurà adonat que l'ús de la & en lloc de la i no facilita la lectura. De fet, existeix un matís, probablement induït per la seva evolució secular, entre els dos signes. La & no és una i qualsevol, que es pugui col·locar en una frase banal: «Aquesta tarda plourà, & demà potser també.» La &, avui, tendeix a ser restringida al camp dels noms propis o dels substantius conceptuals, disposats de dos en dos, a vegades de tres en tres, per formar un grup tancat, gairebé inalterable: el pur & l'impur; Càstor & Pòl·lux; Fe, Esperança & Caritat; Rodoreda & Sales... Diria que la & lliga més que la i, la & cenyeix estretament, uneix tot aïllant els elements units de la resta del món. Per això la & convé tan bé als títols de llibres, de fundacions o d'empreses comercials: *Les aventures d'Astèrix & Obèlix*, Sobirania & Justícia, Mark & Spencer. De fet, diria que la & se sent particularment bé quan acompanya paraules que duen una majúscula. La & atorga una certa solemnitat als noms que acompanya, dels quals en rep també, en un cercle virtuós d'afalac mutu. En el fons, la famosa però potser il·lusòria recerca tòpica de la mitja taronja no és res més que el desig de veure el seu propi nom lligat per sempre a un altre per la noblesa d'aquest signe.

PEP DUIXANS

FILÒSOF DE BUTXACA ANDREU MAS amas@presencia.cat

«Sàpiguen que oblidar allò dolent també és tenir memòria.» José Hernández (1834-1886). Escriptor argentí

Fa poc l'alcalde de Xàtiva, del PP, va tornar a rebutjar retirar els honors concedits a Franco el 1946, en virtut dels quals va ser declarat «alcalde perpetu» i «fill honorífic i predilecte» de la ciutat, la qual, per cert, havia ordenat bombardejar set anys abans. I és que això de bombardejar hi ha qui sempre ho va tenir clar, com Fraga, que va recordar quan era ministre del dictador que a Catalunya ja l'havia bombardejat Espartero. Avís per a navegants...